

SZIGETHY GÁBOR (1942) Budapest

SZIGETHY GÁBOR

Lapszemle X.

Magyarok, 1946. december

Régmúlt: 1946. december 1-jén a miniszterelnök 23550/1946. számú rendelete alapján hazánkban államosítják, korabeli dialektusban: „állami kezelésbe veszik” a legnagyobb nehézipari üzemeket. Akkor talán még senki nem sejti, hogy gyarmatosított hazánk nemsokára „a vas és acél országa” lesz – papíron.

Kortársak számára gyakorta átláthatatlan, „se kijárat, se bejárat” labirintus a jelenidő.

A Debreceni Ady Társaság folyóirata, a Magyarok szerkesztője, Juhász Géza, amikor 1946 őszén nyomdába adta a decemberi szám kézíratait, közöttük Márai Sándor *Sértődöttek* című regényének néhány oldalas részletét, nem sejtette, hogy Márai az írás megjelenésekor már Svájcban utazgat, s úgy érzi: „Most, hogy befejeztem a »Sértődöttek«-et, különösen hazátlan vagyok.” Azt csak egyetlen ember, az ismert és népszerű színésznő, Mezei Mária tudhatta, hogy Márai Sándor távol a hazától, levélírás közben mire gondolt Luganóban 1946. december 16-án: „Mikor a Gotthard-alagúton ájtott a vonat, rögtön megkékült az ég. Itt most végre lehet aludni. Olaszul gajdolnak körülöttem, s ez már a béke. Erről volt szó, ez hiányzott hét éven át, ezért voltam beteg. Most minden rendben van. Kérem, tanuljon olaszul.”

Azt pedig akkor idehaza végképp nem tudta senki, hogy karácsony éjjel Róma felé vonatozva a naplóról Márai Sándor örökre búcsúzik a megszenvedett, túlélte *háborús* évektől: „Karácsony délután Cooknál kapok egy hálókocsijegyet az esti római gyorsra. Éjjel, Bologna és Firenze között, a hálókocsiban – udvariasan, de határozottan – megróttam az ellenőrt, mert az ásványvíz, amelyet hozott, nem volt elég hideg... Büntudatosan bocsánatot kért. Ebben a pillanatban először éreztem, hogy a második világháború – számomra – véget ért.”

Utazása előtt egy év szünet után az író újra színházban töltött Budapesten egy estét – Nemzeti Színház, O'Neill: *Vágy a szilfák alatt*. Márai Sándor nem színikritikus, nem a nyilvánosságnak szánja kendőzetlen véleményét, naplójába rótt feljegyzéseit. Az őszinte naplórót nem korlátozza, béklyózza a világ figyelő tekintete, pontosan, tárgyilagosan fogalmaz, szerinte O'Neill darabja: „kiagyalt, mértani-
lag épített, olcsó freudista és naturalista alaptéte-

lekre felépített mű”. Úgy érzi: „Az előadás fülhasogató.” Az egész estét belengi „a lábszagú naturalizmus” és a tökéletes stíluszavar: „Mindenki énekel vagy szaval, mintha pártgyűlésen vagy tömbünnepélyen lépne föl. Másfél felvonást bírok, aztán a sötétben elmenekülök a színházból.”

Az idő tájt az agyamosott osztályharcosok már ütemesen tapsoltak a pártgyűléseken.

A folyóirat színikritikusa tapintatosabban fogalmaz, mint az író – hivatásos tollforgató, fizetést kap mindennapi munkájáért. A *Vágy a szilfák alatt* az amerikai író *széreményebb alkotása*, s „a Nemzeti Színház nagyvonalú realizmusra törekvő előadása becsületesen kerek szcenikai munka”.

Lábszagú naturalizmus vagy nagyvonalú realizmus?

Hetven év múltán az írónak hiszek.

Magyarok, 1946. december.

Mezei Mária talán olvasta, talán nem Illés Endre *A mostoha* című színdarabjának a folyóiratban közölt részletét; talán már tudott arról is, hogy fél év múlva, 1947. május 30-án, a Belvárosi Színház bemutatóján ő játssza majd a „mostohát”. Azt nem sejtette, milyen felsőfokon elismerő kritika méltatja majd alakítását: „A mostoha címszerepében Mezey Mária senyved, sóhajt és sorvad. Tökéletesen játssza önmagát. Soha nem volt még ilyen testhezálló szerepe. Amit a többi szereplők a darabban róla mondanak, az is rá, Mezey Máriára illik. Ezért még hibái is erényekké nemesednek, mert nem az ő, hanem a szerep szerinti figura hibái azok. A szavakat nem mondja, hanem eregeti, mint elegáns füstkarikákat. Valami mákonyos köd gomolyog körülötte, s ebben a ködben égre néző tekintettel, áldástosztó mozdulatokkal, átszellemült arccal lebeg, lobog, libben és lankad. Pontosan ez kell ehhez a szerephez, valamint a hittérítő hanghordozás is, mely más szerepekben eddig esetleg nem volt ennyire helyénvaló. Régi erényei is teljes pompájukban érvényesülnek; szép, érdekes, intelligens, okos és olyan remekül öltözködik, mint kevés hittérítő” (Színház, 1947. május 30.).

Mezei Mária azt sem tudhatta 1946 decemberében, hogy négy év múlva, 1951. március 26-án Il-

lés Endre meghatottan s ábrándozva fog emlékezni a színházi próbafolyamatra és színpadon született „mostohájára”. A színésznő lelkét melengető emlékként őrizte az író levelét: „Milyen szép lett volna, ha megint együtt dolgozhatunk, ha még egyszer összeveszhetnék veled, mint a »Mostoha« valamelyik próbáján – persze, a dráma, a színház, az érdekes mondanivaló más lett azóta. De nem lett más a rád gondolás, a bennem élő igazi szeretet és gyöngédség, ahogyan feléd fordulok.”

Azt pedig Mezei Mária 1946 decemberében ál-mában sem tudta elképzelni, hogy barátságuk az évek során semmivé porlad, 1975-ben Illés Endre visszafelé *újrágondolja* hajdani véleményét, s tényekről elfelejtkezve, tényeket megmásítva, szavakból szerkesztett mérgezett nyíllal szúrja szíven a színésznőt. „A *mostohát* felolvastatta magának, majd ő olvasta fel nekem. »Nagyon szeretem!« – mondta hittel. De előbb sürgősen engedett két-három olcsó színpadi csábításnak, zenés komédiáknak, francia vígjátékoknak, zenés lokálban szonókéklésnek, míg végre – szinte egyszerre – nekivágott Csehovnak és *A mostohá*-nak. »Meghalni Csehovért!« – sóhajtotta, de nyomban engedelmeskedett a rossz idegeinek és egy rossz pillanatnak. Botrányt és fegyelmet felkavarva leszaggatta magáról Mása ruháit. Ma is csak köszönöm neki, hogy *A mostohához* hú maradt. De azt is el kell mondanom: mégis hűtlen volt. Mint egy orchidea-tó: egzotikus, bődítő, színes, vonzó volt. Csak éppen az volt a baj; nem orchideának kellett volna lennie. Egy bátor, tiszta, naiv fiatalasszonyt kellett volna behoznia a színpadra, s azt a nőt élnie tovább, aki elveti magától a különböző megállapodásokat, öntudatlan támadó kedvvel szétrobbant egy megmerevedett és megmérgeződött polgári családot, melynek tegnapi-tegnapelőtti léte is anakronizmus volt már. És ehhez fiatal életkedv, hattyúszárny, bátor szó, egészséges ízületek kellett volna – és ő *orchidea* volt. Álmatag a térde, puha, sejtelmesen felkínálkozó a tekintete, a járása. Nagyon szép volt s nagyon vonzó, de ő lett anakronizmus az életerős, komisz környezetben. Az anderseni hattyúnak megmaradt az egyik szárnya az emberi továbblépésre – de Mezey Máriának ez az egy sem kellett. Ő csupa test és ingerlő testiség volt, mint Renoir szép, telt, édes húsú női” (*A fele komédia*).

Hetven év múltán kinek higgyünk: a darab elfogult írójának vagy a rajongó színházi kritikusnak?

A mostoha – hasonlóan a szorgalmas drámaíró Illés Endre többi darabjához – egy, csak egy bemu-

tatót ért meg, s csupán a Vas István által költői ruhába öltöztetett verses dráma, a *Trisztán* előadására vállalkozott három különböző színház az író életében.

Talán erre utalt Mezei Mária Illés Endrének írott, nem ismert utolsó levelében. Mert Illés Endre 1977 júniusában egy mondatban így búcsúzott hajdani barátjától: „Kedves Mária! A nyílmérget is köszönöm. Bandi”

Magyarok, 1946. december.

Amerigo Tot, azaz Tóth Imre raktárhangulatú és álomillatú műtermében, a római Via Marguttán 1976 májusában beszélgettem a kommunistákat nem kedvelő, sőt lenéző, akkor már évtizedek óta ltáliában otthonra talált magyar szobrásszal. Lélekben hazlátogató derűs borozgatás közben – az itthoni ilyen-olyan köztéri szobrokról esett szó – Amerigo Tot összehúzott szemmel, de mosolyogva megemlítette, hogy ha már Lenin, akkor legalább lendület legyen a szoborban. De Pátzay Pál Lenin-szobra a Felvonulási téren, a Múcsarnok tövében egy totyakos öregúr, aki gyűrőgeti kezében kopott sapkáját, és szorongva várja, hogy végre bejusson az utcai, nyilvános illemhelyre.

Erős kép, emlékeim raktárába zártam. Pátzay Pál *Babits arca* című írását olvasva jutott eszembe a Tóth Imre műtermében átélt pillanat, és idéződtek fel bennem az ott elhangzott szavak.

1946 decemberében a kommunisták részéről már sorozatos támadások érték a halott Babits Mihályt, szellemiségét, életművét és követőinek, tanítványainak költészetét, világlátását.

A szobrász Pátzay Pál 1919-ben a tanácsköztársasággal szimpatizált (másfél év börtön volt érte jutalma!), aztán remek ösztöndíjakat, rangos megbízásokat, jutalmakat kiérdemelt szobrásza lett a két világháború közötti hivatalos Magyarországnak. 1946-ban Babits Mihály arcának különleges vonásairól mereng: „Bizonyára szokatlan, hogy egy költőnek nem szellemét és művét idézem. De akik ismertük és szerettük Babits Mihályt, az eleven embert, nem kevésbé kedves nekünk szellemének hűvelye sem.”

...ismertük és szerettük Babits Mihályt...

Mikor kezdte elfelejteni a halott költőt Pátzay Pál, s mikor kezdte, miért kezdte úgy érezni, szoborrá kell álmodnia Lenin-élményét? Belesimult a simulóknak, szófogadóknak, látszat-egyétértőknek hálapénzt fizető, népi demokráciának nevezett proletárdiktatúrába? Vagy azt remélte, hogy egy *totyakos* Lenin-szoborral megváltja jegyét a halhatatlanságba? Gyenge szobrász volt, de elhitte,

hogy „Lenin élt, Lenin él, Lenin élni fog”? Vagy már megöregedett, tehetsége megkopott, és arra gondolt: egy ilyen-olyan Lenin-szoborral nyugodt öregkort biztosíthat magának a Kádár uralta Magyarországon?

Töprengek a lehetséges válaszokon.

Magyarok, 1946. december.

Valaha minden irodalmi folyóirat szerkesztője büszke volt arra, ha rangos költőt nyert meg lapja munkatársának. Petőfi akkor lett *ország hírű* poéta, amikor – élelmes szerkesztő volt Vahot Imre! – a Pesti Divatlap hétről hétre rendszeresen közölte költeményeit. Zelk Zoltán, Berda József, Rozgonyi Iván, Károlyi Amy, Toldalaghy Pál, Vas István – szivárvány-sokszínű költői névsor a Magyarok decemberi számában.

A Berda-rajongók sem biztos, hogy ismerik az *Ámulat* című pompás verset, amely kimaradt az 1974-ben megjelent *Száguldj, szabadság!* című gyűjteményes kötetből. Kár. Imádni muszáj nőről, pontosabban formás, érzékcsiklandozó térdéről zeng himnuszt a költő.

*Lásd, téged tekintget tekintetem;
mily tökéletesnek teremtett
a Teremtő, – meztelen műremek!
Csak a szerelmes szem érti
éked értelmét, érzéki szépséged
szédületes ragyogását!
Mert nem hitvány hús; tündéri
tűnemény vagy, mely tűzre gyújt.*

Ha a Teremtő nevét nem nagybetűvel írja a költő, lehet, hogy helyet biztosítottak volna e versnek a szerkesztők Berda József életművének minden olvasó ember számára hozzáférhető gyűjteményében?

Ez itt a kérdés: Isten vagy isten?

A múlt század hetvenes éveiben két alkalommal jelentek meg Zelk Zoltán összegyűjtött versei (*Sirály*, 1973; *Akit az Isten nem szeret*, 1976). Mindkét kötetben olvasható a valamikor 1936 és 1942 között született vers, az *Akit az Isten nem szeret*. Mindkét kötetben kisbetűvel írják Isten nevét. Ki tudja, ki az az *isten*, aki nem szereti a költőt? Zelk Zoltánnak a világháború poklában az fáj, hogy Isten nem szereti őt – Istenre gondol akkor is, amikor ezt ostoba, gyáva vagy istentelen szerkesztők nem tudják, nem értik vagy nem akarják érteni a múlt század hetvenes éveiben!

Vas István versének címe 1946-ban még *Boldog Isten*; szerkesztő, kézirat-előkészítő, szedő egyaránt tudta, kihez imádkozik a költő: *Legyetek hát, mint mennyei Atyátok...*

Másfél évtizeddel később (*Vas István összegyűjtött versei*, 1963) a vers címét végig nagybetűvel írják, és mint a latin mottóban – *Et vidit Deus quod esset bonum* (Látta Isten, hogy ez jó [Ter 1,10]) –, a szövegben is hasonlóképpen: *Vágy nélkül Isten sem teremt világot...* De az Atyának már nem kegyelmeznek, égbe költözött apukát faragnak belőle: *mennyei atyátok...*

A szedő *felsőbb* utasításra cselekedett: a *He-lyesírási Tanácsadó Szótár* (1975) nem ismeri ezt a fogalmat; változatok: „*atya, atyja, atyáink* ← *gyám- atya, nevelőatya, városatya; egyházatya; – ferences atya, szigorú atya*” – mennyei Atya *hivatalosan* nem létezik. Magyarországon 1963-ban Vas István hite felelhető-felejtendő magánügy. Versolvasó és hívő emberként 2018-ban ragaszkodom az 1946-ban napvilágot látott, eredeti szövegváltozathoz – *mennyei Atyátok...*

Versek 1944-ből – ezt a költeményfüzért csak azok ismerik eredeti formájában, akiknek valamilyen titokzatos oknál fogva (fogalmam sincs, mikor s hogyan jutottam e régi folyóiratszámhoz) birtokukban van a Magyarok 1946. decemberi példánya.

Az utolsó háborús ősz, 1944: még járnak a vilamosok, nyitva vannak a boltok, a színházakban este felgördül a függöny. Az *első* – új magyar film, bemutató: 1944. október 1. Budapest lakói sejteni sem sejtik, elképzelni sem merik, hogy milyen megpróbáltatások várnak rájuk az utolsó háborús télen. Két évvel később, 1946 decemberében az életben maradtak emlékezetében még fájdalmasan eleven az átélt múlt. Vas István az apró, néhány soros versforgácsokat gyűjti a *múlt*, az elmúlt időt idéző cím alá. 1963-ban – már 1946 is múltidő – a versfüzér első tizenkét sora önállósul.

A DIADAL

*Nyugaton és keleten vereség vereségre.
Délien is pusztulnak a szép seregek.
Elbukik, de a lényegesebb
harctereken diadalmas a németek szörnyű vezére.
A győztesek agyában és szívében
termékeny sírját maga ássa:
már az egész világ hisz a vérben.
Őrületére felelt a hívő, hülye horda –
mélyebb igen rá ellenségeinek tagadása,
s az új korszakba a bosszú elszabadult zuhatagja*

*sodorja
rettenetes és bús igazát:
a vér meg a hús igazát.*

A többi néhány soros versből 1963-ban két új versfüzér születik: a *Szeptemberi jegyzetek* és az *Október*. Az évek során halványul a világháború emléke, 1963-ban már túléljük Rákosi vérgőzös országglását, forradalmunk és szabadságharcunk vérbe fojtását: új korban új értelmet nyernek a régi szavak, régi versek.

*Kérditek, mért tör – szégyenemre –
egyre több próza énekembe?
Az értelmetlen zűrzavar
rákényszerít az értelemre.*

Aki e néhány sort olvassa, másra gondol 1946-ban, másra 1963-ban – és másra 2018-ban.

Magyarok, 1946. december.

„A magyar nyelv segítségért kiált” – jajdult fel indulatosan Déry Tibor, okkal: magyar író, a magyar nyelv a mindennapi kenyere, a *munkaeszköze*, tehát félti. Egyetértően kezdem olvasni írását. Igen: *a nemzet nyelvében él*; igen: *fegyelmezzük ne csak gazdaságunkat, hanem eszmélkedésünket is*; igen: *aki hibásan beszél, az hibásan gondolkodik...*

Már-már elhiszem: nyelvünket, nemzetünket, a magyar irodalmat, kultúrát félti az író, de beleütközöm a következő, szellemi gátfutásra kényszerítő mondatokba: „Amióta az eszemet tudom, »nemzetközi« vagyok, azaz többre tartom az emberszeretetet a hazafiasságnál. Amióta az eszemet kormányozni tudom, erkölcsileg s bölcselmileg csak egyféle társadalmi küzdelmet ismerek el jogosultnak, az osztályharcot, a nincstelenek önvédelmi harcát a birtokos osztályok ellen.”

Mi köze van az osztályharcnak, nemzetköziségnek a nyelvműveléshez? Riasztóan szűk és torz életismeretre, életfelfogásra vall, ha valaki – *erkölcsileg s bölcselmileg* – csak egyfajta társadalmi *küzdelmet* ismer: a nincstelenek önvédelmi harcát a birtokos osztályok ellen! Különösen akkor, ha valaki soha nem harcolt a birtokos osztályok ellen és soha nem volt nincstelen – mint például Déry Tibor, aki 1946-ban többre tartotta az emberszeretetet a hazafiasságnál. És eközben „minden porcikája” tiltakozik a magyar nyelv *megrontása, csúffátévése, elárulása és kisémmizése* ellen. Az *emberszeretetet* többre – tehát tartalmasabbnak, értékesebbnek – tartja a *hazafiasságnál*, de a magyar nyelv romlása, megcsúfolása, kisémmizése miatt aggódó íróként azt nem érzékeli, hogy nyelvünkben az emberszeretnek nem ellentéte a hazafiasság. S nem érzékeli az árnyalatnyi, ám fontos különbséget hazafiasság és hazafiság között sem! Osztályharcos „nemzetközi” gondolkodása számára értelmezhe-

tetlen a *hazafiúság* (s nem hazafiasság!), ha már Kölcsey Ferencet idézi. Déry Tibor nem érti vagy nem akarja érteni, amit olvas; szerinte: „A latin nyelv akkor [a reformkorban] az uralkodó osztályok privilégiuma volt, ugyanúgy, mint ahogy ma a művelt magyar nyelv, az, amely a legnagyobb megjelöltő- s rábeszélőerővel s a lehető legpontosabban fejezi ki a gondolatot, az értelmiségnek, hogy ne mondjam, a polgárságnak a kiváltsága. (Hogy mint bánik velem, az más kérdés!) Ezt a pallérozott nyelvet – amely eddigi uralkodó osztályok jóvoltából ugyanúgy ebek harmincadjára jutott, mint egyéb szellemi s legutóbb anyagi javaink is –, a nemzetnek azt a kényes és romlandó kincsét át kell adnunk a népnek, pontosabban: a népnek birtokába kell vennie, mint ahogy önrendelkezési jogát, a politikai hatalmat is átveszi.”

Ha 1946 decemberében mai eszemmel, mai tudásommal olvastam volna Déry Tibor *Van-e szükség nyelvművelésre?* (magyarul, helyesen: Szükség van-e nyelvművelésre?) című írását, biztos, hogy könyörtelenül ízekre szedem ezeket a Kölcsey Ferencet nem értő, félreértő, a reformkor tényeit, szellemét, szellemiségét kommunista torzító szemüvegen keresztül látó, megítélő mondatokat. Javasoltam volna az írónak, hogy olvassa el újra Kölcsey Ferenc 1833. március 4-én Pozsonyban elmondott, akkor sokak, ma sokunk szívét megdobogtató beszédét: *A magyar nyelv ügyében*. (Arra gondolni sem merek, hogy egy rangos magyar író Kölcsey Ferenc országgyűlési beszédére hivatkozik, s nem ismeri annak teljes szövegét, csupán valami osztályharcos brosúrából idézi az abban megcsonkítva, átértelmezve, meghamisítva közzétett mondatot.)

Déry Tibor okos, tehetséges, magyar író. Ha nem vakságba gárgyult „nemzetköziként”, hanem magyar emberként olvasta volna 1946-ban Kölcsey Ferenc írását, talán elgondolkodik azon, hogy az *osztályharc* csak politikai törmeléke az emberi történelemnek. „Most nemesség és nemesség közt, mégpedig egyrésztől 500, másrésztől 700 000 nemesség közt van kérdés” – írta Kölcsey Ferenc. Osztályának kisebbségével harcolt osztálya többségének igazáért – minden magyarért és Magyarorszáért. Eredményesen: megszületett az 1832/36-os országgyűlésen a *III. Törvény Czikkelly. A Magyar Nyelvről*.

Talán a *Parainesist* sem ártott volna figyelmesen elolvasnia Déry Tibornak. Szembesült volna – *erkölcsileg s bölcselmileg* – azzal, hogy mit jelentett Kölcsey Ferenc számára: szeretni az emberiséget, szeretni a hazát, szeretni a családot, szeretni az Istent.

Nyelvemben hazafias vagyok – állítja az internacionalista Déry Tibor. Kevés. Lélekben is hazafiúnak kell lenni. A patrióta Kölcsey Ferenc a jövő-Magyarország polgáraihoz szól, mindannyiunkat figyelmeztetett: saját fészakalját és az emberiséget az szereti igazán, aki a családimádás és az emberiségért rajongás önző és öntelt szélsőségei helyett a hazáért mer élni, halni, cselekedni. Érzelmek túl szűk és túl tág körének látóhatárán kijelöli azt a még belátható, de egyéni érdekeinknél tágasabb területet, amelyért nemcsak szavakkal, de tettekkel lelkesedhetünk. Amelynek emberléptékű határai között parányi tehetségünk fénye másoknak is haszonnal világít: a haza különösség, amelyben egyén és emberiség érdeke találkozik – embernyi látóhatár a mindenségben.

Aki „nemzetközi”, aki többre tartja az ember-szeretetet a hazafi(as)ságnál, semmit nem ért Kölcsey Ferenc nyelvünket, nemzetünket, hazánkat féltve-óvó üzenetéből. Kár. Nagy kár.

Magyarok, 1946. december.

A lap felelős szerkesztője és kiadója, Kéry László írásában – *Irodalmunk időszerű kérdései* – az igaztalan támadásokkal szemben védi a folyóiratot, hangsúlyozva: „A Magyarok elindítói hitet téve az irodalom egysége mellett, programjukba vették a népi és urbánus irodalom erőszakolt ellentétének feloldását, s baráti találkozóra hívták lapjukba az írók két »felekezetét«.”

A lap tartalmas sokszínűsége minden korabeli s mai olvasója számára egyértelmű tény. Ebben az évről lapszámban olvashatunk még Rónay György-esszét (*Két nemzedék – A legújabb francia költészet*), Szentkuthy Miklós-prózát (*Haláltánc vagy dögvész?*), Balázs Béla-önéletírást (*Az árvíz*), Országh László-tanulmányt (*Irodalom a rókalukuban*), Szabolcsi Bence-elmélekedést (*A zene átváltozása: dallam, táj, nemzedék*), Füst Milán tollából könyvbírálatot (*Commentaria in rem mathematicae profana – Laikus megjegyzések Péter Rózsa könyvéhez*), Kardos László-verselemzést (*Weöres Sándor új versei*)...

Egy hónap nem is elegendő végigolvasni a vasos folyóiratot.

Visszapillantva a múltba elgondolkodtató: a felelős szerkesztő miért gondolja sommásan úgy, hogy „a jobboldal az irodalomban is mindig a reakciót jelentette”.

Írását olvasva kézenfekvő a válasz: a jobb- és baloldal *politikai* kategória, már 1946-ban is elavult, felminősítésre vagy megbélyegzésre használható üres fogalom, tartalmatlan kifejezés. Ha irodalomról, tehát művekről és nem az írók politikai megnyilatkozásairól van szó, akkor minden tehetséges író – ha a korszellem úgy kívánja – tekinthetünk, sőt (védelem!) tekintsünk baloldalinak. Kéry László szerint – 1946 decemberében! – baloldali író Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, Móricz Zsigmond, József Attila, Illyés Gyula, Kassák Lajos, Szabó Lőrinc, Füst Milán, Cs. Szabó László, Vas István, Rónay György, Szentkuthy Miklós, Weöres Sándor, Ottlik Géza, Nemes Nagy Ágnes, Pilinszky János, Mándy Iván...

Tündökletes névsor, ifjak és korosak, a korszak magyar irodalmának, szellemi életének legjelesebbjei. Kévébe kötve e sok név egyértelmű bizonyíték: már 1946-ban is tartalmatlan, üres, semmire sem jó politikai fogalom a baloldaliság.

Ez idő tájt írja naplójában Márai Sándor: »Polgári irodalom.« Milyen lehet az? Én csak kéziratokat ismerek.”

Akik akkor éltek, sokan hitték: van magyar újjászületés. A folyóirat felelős szerkesztője állhatatosan állítja: „A Magyarok programja nem változott. Ma is a legkövetlenebb eszmemozgas helye akar lenni, ma is igényt támaszt urbánus, népi és minden másfajta részirodalomra, ma sem tüntet semmiféle félrevonulással, csak éppen érdeklődésének központjában olyasvalami van, ami nem esik mindig pontosan egybe napjaink futó érdeklődésével.”

Magyarok, 1946. december.

Magyarok, 1949. április – a lap utolsó száma. Az osztályharcos nemzetköziesek úgy döntöttek: nincs szükség az általuk semmire nem becsült, valójában a kor legtartalmasabb, legszínvonalasabb, értéktelentő-értékőrző folyóiratára. Az elvtársak, az *ideológiai mindentudás megszállottjai* (Bibó István) a csalással, törvényszegéssel, gátlástalan erkölcsatlenséggel megszerzett politikai hatalom birtokában kizárólagos joguknak tekintették eldönteni: ki baloldali, ki jobboldali, ki haladó, ki reakciós. Folyóiratokat, írókat, embereket gátlástalanul tüntettek el, semmisítették meg – sokakat örökre.

Magyarország, 1949. január 16. „Rákosi Máttyás *A népi demokrácia néhány problémája* című cikkében (Szabad Nép) kifejti: a népi demokrácia betölti a proletárdiktatúra funkcióját.”